

II/11. Géza fejedelem és

I. (Szent) István államszervezése – a magyar állam megszületése

A törzsszövetségtől a keresztény királyságig

A magyarok a 9. század végén érkeztek a Kárpát-medencébe, és kezdetben törzsszövetségben éltek. A kalandozások időszaka azonban a 10. század végére lezárult: a környező keresztény államok megerősödtek, a magyarok számára pedig egyre fontosabbá vált a tartós politikai berendezkedés kialakítása.

A korábbi törzsi rendszer már nem volt elegendő egy nagyobb terület irányítására. A magyarságnak olyan államra volt szüksége, amely képes megvédeni az országot, megszervezni a közigazgatást és bekapcsolódni a keresztény Európa politikai rendszerébe.

Ezt az átalakulást Géza fejedelem kezdte meg, fia, I. István pedig létrehozta a keresztény magyar királyságot.

Géza fejedelem – az államalapítás előkészítője

Géza fejedelem 972–997 között állt a magyarok élén. Felismerte, hogy a kalandozások kora lezárult, és a magyarság fennmaradásához új politikára van szükség. A nyugati keresztény államok megerősödése miatt a zsákmányszerző hadjáratok helyett a békés kapcsolatok kialakítása és egy erős fejedelmi hatalom megszervezése vált fontossá.

973-ban követeket küldött I. Ottó német-római császárhoz Quedlinburgba, ezzel megkezdte a békés kapcsolat kialakítását a Nyugattal. Támogatta a keresztény térítést is, amelyben fontos szerepet játszottak a nyugatról érkező papok.

Legfontosabb céljai:

- a fejedelmi hatalom megerősítése,
- a törzsi vezetők önállóságának visszaszorítása,
- békés kapcsolat kialakítása a Német-római Birodalommal,
- a kereszténység támogatása.

Géza politikája megteremtette a keresztény magyar állam létrehozásának feltételeit. Bár ő maga még a régi hitvilág elemeit is követte, felismerte, hogy a kereszténység felvétele politikai szempontból is fontos: ez segítette Magyarország beilleszkedését a nyugati keresztény Európába.

Fia, **Vajk – a későbbi Szent István** – már erre az alapra építve hozta létre a keresztény magyar királyságot.

I. István hatalomra kerülése

Géza fejedelem halála után, **997-ben fia, István lett a fejedelem**. Uralmát azonban nem fogadta el mindenki. Legnagyobb ellenfele **Koppány, Somogy ura** volt, aki a régi törzsi hagyomány alapján magának követelte a hatalmat. A **szeniorátus elve** szerint ugyanis nem az uralkodó fia, hanem a legidősebb férfi rokon örökölte volna a vezető szerepet.

István és Koppány között fegyveres harcra került sor. **István 997-ben Veszprém mellett legyőzte Koppány seregét**, ezzel megszilárdította hatalmát. Uralmát tovább erősítette, hogy **1003-ban legyőzte az erdélyi Gyulát, majd 1008 körül Ajtonyt, a Maros vidékének nagyhatalmú vezetőjét is**.

1000 karácsonyán vagy 1001. január 1-jén Istvánt királlyá koronázták. A koronázás a hagyomány szerint Esztergomban történt.

A koronázás jelentősége:

- Magyarország a keresztény európai államok közösségének részévé vált,
 - István hatalma nemcsak törzsi vezetői hagyományon, hanem keresztény királyi tekintélyen alapult,
 - megkezdődhetett a királyság intézményeinek, az egyházszervezetnek és a vármegyerendszernek a kiépítése.
-

A királyi hatalom megszilárdítása

István uralmának alapját a **királyi birtokrendszer** jelentette. A király az ország földjeinek jelentős részével rendelkezett, ezek biztosították számára a bevételeket és a hadsereg fenntartását.

A királyi hatalom megszilárdítását szolgálták István törvényei, valamint az önálló uralkodói hatalom jelei: **saját pénzt veretett és okleveleket adott ki**.

Törvényei megerősítették a keresztény életformát, védték az egyházat és a magántulajdont, valamint visszaszorították a régi törzsi szokásokat.

A vármegyerendszer kialakítása

Szent István egyik legfontosabb államszervező intézkedése a **vármegyerendszer létrehozása** volt.

A vármegye egyszerre volt:

- közigazgatási egység,
- katonai szervezet,
- gazdasági központ.

Középpontjában egy királyi vár állt. A vármegye élén az **ispán** állt, akit a király nevezett ki.

Az ispán feladatai:

- beszedte a királyi jövedelmeket,
- irányította a vár katonáit,
- megszervezte a vármegye működését,
- bíráskodási feladatokat látott el.

A vármegyerendszer biztosította, hogy a király hatalma az egész ország területén érvényesüljön.

A földbirtokrendszer kialakulása

Szent István hatalmának egyik alapja a **kiterjedt királyi birtokrendszer** volt. A királyi birtokok biztosították az államszervezet működését, a hadsereg fenntartását és a királyi hatalom erejét.

A király mellett kialakultak az **egyházi és világi birtokok**, amelyek a középkori társadalom fontos alapjai lettek.

Az egyház megszervezése

A keresztény állam létrehozásának fontos része volt az egyházi szervezet kiépítése.

István:

- létrehozta az **esztergomi érsekséget**,
- püspökségeket alapított,
- támogatta a kolostorok alapítását,
- jelentős birtokokat adott az egyháznak.

Az egyház nemcsak vallási intézmény volt, hanem az állam működésében is fontos szerepet játszott. Az egyházi vezetők segítették az írásbeliség és a közigazgatás fejlődését.

Az egyház működését szolgálta a **tized bevezetése** is.

Gizella szerepe

István felesége, **Gizella bajor hercegnő** volt. Házasságuk megerősítette Magyarország nyugati kapcsolatait. Gizella udvarával együtt német papok és lovagok érkeztek az országba, akik segítették a keresztény állam kialakítását. A hagyomány szerint **Veszprém városát kapta birtokul**, ezért a település később a királynék városaként vált ismertté.

István törvényei és a keresztény élet kialakítása

Szent István törvényei az új keresztény társadalmi rend megszilárdítását szolgálták.

Céljuk:

- a keresztény vallás megerősítése,
- az egyházi intézmények védelme,
- a magántulajdon biztosítása,
- a régi pogány szokások visszaszorítása.

Híres rendelkezése szerint: „**Minden tíz falu építsen templomot.**”

Ez jól mutatja, hogy István számára a kereszténység az államszervezés egyik alapja is volt.

Szent István halála és az utódlás kérdése

Szent István **1038-ban halt meg**. Fia, **Imre herceg**, aki a trón várományosa volt, már korábban, **1031-ben vadászbalesetben meghalt**.

István ezért nővérének fiát, **Orseolo Pétert** jelölte utódjául, aki 1038-ban követte a trónon.

Szent István halála után az új keresztény állam még nem volt teljesen megszilárdult, ezért a következő évtizedekben trónharcok és belső konfliktusok gyengítették az országot. A későbbi uralkodók azonban már a Szent István által létrehozott államszervezetre építhették az országot.

Összegzés – Miért volt jelentős Géza és Szent István munkája?

Géza fejedelem megkezdte a magyar törzsszövetség átalakítását, I. István pedig létrehozta a keresztény magyar királyságot.

Munkájuk eredményeként:

- megszilárdult a királyi hatalom,
- kialakult a vármegyerendszer,
- létrejött a királyi birtokrendszer,
- megszerveződött a magyar egyház,
- Magyarország bekapcsolódott a keresztény Európába.

Szent István államalapítása azért volt különösen jelentős, mert biztosította a magyar állam hosszú távú fennmaradását.

Érettségihez fontos fogalmak

fejedelemség – a magyar államalapítás előtti politikai rendszer

keresztény királyság – olyan állam, amelynek uralkodója keresztény királyként gyakorolja hatalmát

vármegye – közigazgatási és katonai egység a középkori Magyarországon

ispán – a vármegye király által kinevezett vezetője

királyi birtok – az uralkodó tulajdonában lévő földterület

várispánság – a királyi várhoz tartozó katonai és gazdasági szervezet

tized – az egyháznak fizetett terményadó

érsekség – több püspökséget irányító egyházi központ